

Podcast Konkurrenten

Kort om konkurrens: Varför är konkurrens viktigt?

Textversion av Konkurrenten (publicerat 2 maj 2024), vill du hellre lyssna på avsnittet kan du ta del av det på vår webbplats www.konkurrensverket.se/konkurrenten.

Marie Strömberg Lindvall:

Välkommen till ett avsnitt av Konkurrensverkets podcast Konkurrenten där vi kort pratar om konkurrens. Den här gången ska vi ta upp frågan om konkurrensens betydelse för samhället, för företag och för konsumenter och det ska jag som heter Marie Strömberg Lindvall göra tillsammans med Karl Lundvall som är ekonom här på Konkurrensverket. Välkommen, Karl.

Karl Lundvall:

Tack.

Marie Strömberg Lindvall:

Jag börjar med första frågan, Karl. Kort och koncist, varför är väl fungerande konkurrens så viktig?

Karl Lundvall:

Fungerande konkurrens är en grundförutsättning för att en marknad ska fungera, där företag möter konsumenter och där konsumenter fritt kan välja mellan företag och därigenom skapa incitament för företag att vinna nya konsumenter och ta konsumenter från konkurrerande företag och göra bättre produkter över tid.

Marie Strömberg Lindvall:

Och varför är det så viktigt? Vad vinner vi med det här?

Karl Lundvall:

Vi vinner tillväxt. Vi vinner arbetstillfällen. Vi vinner konkurrenskraft så att svenska företag kan exportera till andra länder och vi vinner för konsumenterna bättre produkter, fler produkter eller fler produktvarianter till allt bättre priser.

Marie Strömberg Lindvall:

Jag tänker att vi ska passa in och säga någonting om skillnaden mellan konkurrens och konkurrenskraft. Det kan vara bra att ha med sig. Kan du säga någonting om det?

Karl Lundvall:

Ja, det där är två begrepp som ofta blandas ihop på kanske ett olyckligt sätt. Konkurrens är ju en tävling mellan företag. Man tävlar om konsumenter och kunder och det gör man genom att erbjuda bäst pris, bäst kvalitet och bäst produkter. Den här tävlingen skapar vinnare och förlorare och vinnarna växer och blir större och framgångsrika i Sverige och kan därigenom även fortsätta att sälja sina produkter till andra länder och det är konkurrenskraft. Alltså genom konkurrens på hemmaplan kan man få konkurrenskraft och bli framgångsrik i andra länder. Så konkurrens ger konkurrenskraft, två olika saker.

Marie Strömberg Lindvall:

Om vi återvänder helt kort till den här frågan om vikten av väl fungerande konkurrens, då finns det regler som styr konkurrensen och Konkurrensverket är en aktör i det här. Kan du berätta om Konkurrensverkets roll här?

Karl Lundvall:

Konkurrensverkets roll är ju att vara konkurrensens väktare, för att jag tycker att man kan se på konkurrensen som en ömtålig planta som behöver näring för att kunna växa och den kan också må dåligt och dö helt enkelt om den inte får rätt förutsättningar. När företag konkurrerar så innebär det utmaningar för företag. Det kan vara kostsamt att behöva utveckla nya produkter, att behöva satsa och investera och på kort sikt är det inte alltid lönsamt att konkurrera, tvärtom konsumenter utnyttjar ju de företag som har lägst pris och de företagen som sätter lägst pris, de gör då kanske lägre vinster. Så på kort sikt kan konkurrensen sättas ur spel på olika sätt och företagen har ju ett intresse av att också kanske göra det då. Därför finns Konkurrensverket, därför finns konkurrensreglerna, för att kunna vakta konkurrensen att företag inte gör saker som sätter konkurrensen ur spel.

Marie Strömberg Lindvall:

För att det kan vara ett intresse för vissa företag, precis som du sa, att..

Karl Lundvall:

Precis.

Marie Strömberg Lindvall:

...runda de här konkurrensreglerna.

Karl Lundvall:

Och historiskt var det precis det vi såg kring förra sekelskiftet och det är ingen slump kanske att konkurrensreglerna först uppkom i USA, den här Sherman act då, där det fanns ofantliga företagssammanslutningar, så kallade trustar. Därav

ett logiskt ord antitrust, alltså en politik, en konkurrenspolitik som då såg dagens ljus som gick ut på att splittra de här väldigt kraftfulla företagen som i kraft av sin storlek kunde kväsa konkurrensen, sätta den ur spel. Och det är samma grundläggande princip nu också. Konkurrensen är ömtålig och den behöver ett aktivt konkurrensregelverk som utvecklas med tiden och den behöver en kraftig konkurrensmyndighet som är på tårna för att bevaka marknader och pröva företagskoncentrationer, spana efter karteller och lagföra dem vi hittar och även se till att företag som är särskilt stora, som har en så kallad dominerad ställning inte sätter konkurrensen ur spel i kraft av sin storlek.

Marie Strömberg Lindvall:

Och här kommer Konkurrensverket in i bilden som en vårdare av konkurrensen.

Karl Lundvall:

Precis, det kan man säga. Vårdare. Tillsynsmyndighet säger vi på vår byråkratiska svenska men vårdare är väl ett bra ord. Tillsammans med domstolarna förstås, men även företagen själva kan dels berätta för oss vad de ser och inte ser som skulle kunna vara misstänkt överträdelse, men också överträdelser som sker mellan företag där har företag möjlighet att kunna bidra genom att stämma varandra också.

Marie Strömberg Lindvall:

Nu pratar vi om vikten av en väl fungerande konkurrens och väl fungerande marknader där företag konkurrerar på ett schyst sätt på schysta villkor men kan för mycket konkurrens bli för dåligt? Kan det bli dålig för samhället, för konsumenterna till exempel?

Karl Lundvall:

Kraftig prispress brukar ju ofta målas upp som en konsekvens av att det är för mycket konkurrens och det är klart att när konkurrensen blir verkligen intensiv, så kan det på kort sikt innebära att företag slås ut. Det kan vara dåligt både för konsumenter men säkert för företag och för arbetstagare, man kan också tänka sig att kraftig konkurrens från andra länder kan leda till att det blir sämre förutsättning för företag i Sverige. Och konkurrens är ett viktigt intresse och en förutsättning för att marknadsekonomi ska fungera, men det är inte det enda intresset, det finns också andra intressen, miljö till exempel och kultur. Det finns alla möjliga slags intressen som man också behöver väga samman och det är ytterst en politisk sammanvägning. Vårt ansvar som konkurrensmyndighet är ju att föra fram och vara konkurrensens röst i den här intressekonflikten som ibland uppstår.

Marie Strömberg Lindvall:

Väldigt mycket av det som sker på det här området när det gäller konkurrensfrågor, olika aspekter på konkurrensfrågor rör ju de riktigt stora företagen, du nämnde det inledningsvis här. Men om vi säger att små företag,

som inte har tillnärmelsevis lika stor omsättning eller gör lika stort avtryck på marknaden, varför ska de följa konkurrensreglerna? Varför är det viktigt att de agerar enligt de här principerna?

Karl Lundvall:

Jamen konkurrensreglerna gäller ju alla företag, både stora och små. Små företag får inte komma överens om priser eller marknadsdelning bara för att de är små. Samtidigt så finns det ett så kallat märkbarhetskriterium i konkurrensreglerna, det måste ha någon slags avtryck på marknaden. Men när det gäller de riktigt, om jag får säga fula överträdelserna som prisöverenskommelser, då får man inte lov att göra det även om man är liten. Men sen ska man komma ihåg också att små företag kan samverka på andra sätt, som inte sätter konkurrensen ur spel. Om man tar exemplet med en offentlig upphandling där man är för liten för att kunna lämna ett anbud, så är det möjligt att kunna samarbeta med ett annat litet företag som inte heller klarar av att lämna ett eget anbud. Så det finns frågor där små företag kan samverka och det är konkurrensfrämjande, inte konkurrensbegränsande för att utan samarbetet hade inte det här anbudet kommit till stånd och då hade konkurrensen i den här enskilda upphandlingen inte heller varit lika bra. Och sen avslutningsvis, det som är lite speciellt med konkurrensreglerna är att de på sätt och vis är asymmetriska, alltså de är strängare för de riktigt stora företagen än vad de är för de mindre och då tänker jag på det som vi kallar missbruk av dominerande ställning. Är man särskilt stor så att man i kraft av sin storlek kan sätta konkurrensen ur spel, då har man ett särskilt ansvar som väger tyngre än om man är en liten spelare bland många andra konkurrenter.

Marie Strömberg Lindvall:

Vi har konkurrensregler som vi följer här i Sverige på den svenska marknaden men det är vi inte ensamma om. Jag skulle vilja att du säger någonting om kopplingen mellan de svenska konkurrensreglerna och EU:s konkurrensregler.

Karl Lundvall:

Ja, i Sverige gäller samma regler vad det gäller karteller och vad det gäller missbruk av dominerande ställning.

Marie Strömberg Lindvall:

Som i EU.

Karl Lundvall:

Som i EU, precis. Det är lika förbjudet i Sverige som det är i resten av EU att bilda kartell med sina konkurrenter och sätta konkurrensen ur spel. Och samma sak gäller det här, som jag nämnde förut, om missbruk av dominerande ställning, alltså företag som är riktigt stora, de får inte bete sig på vilket sätt som helst vilket kan sätta konkurrensen ur spel. Sen är reglerna kring prövning av företagskoncentrationer väldigt snarlika men där finns det nationella särdrag, olika trösklar till exempel. Och sen har vi i Sverige en extra, kan man säga, en

konkurrensregel som många andra EU-länder saknar, det vi kallar för KOS, konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet, som sätter särskilda villkor för offentliga verksamheter. Kommuner och regioner exempelvis, att inte sätta konkurrensen ur spel när man bedriver verksamhet som kan vara i konkurrens med privata företag, ett exempel är gym och konferensverksamhet.

Marie Strömberg Lindvall:

Ska vi avslutningsvis säga någonting om vad som händer om konkurrensen inte fungerar? Vad händer på samhällsnivå för företagen, för konsumenter? Du har touchat det, men hur skulle du sammanfatta det?

Karl Lundvall:

Ja, det kommer innebära att marknadsekonomin inte fungerar som den är tänkt och då kan den heller inte leverera och då måste man lösa produktions- och konsumtionsbeslut på något annat sätt men det kommer att vara väldigt svårt för konsumenter att kunna välja företag fritt och det kommer vara svårt för företag att träda in på en marknad och kunna ta beslut om att investera i sin verksamhet, att försöka skapa innovationer. Så att det är det sättet vi har valt, konkurrensen som marknadsekonomi att planera vår samhällsekonomi efter och alternativen hittills har visat sig sämre historiskt.

Marie Strömberg Lindvall:

Tack för de övergripande orden om betydelsen av konkurrens, Karl.

Karl Lundvall:

Tack ska du ha.

Marie Strömberg Lindvall:

Och om du som lyssnar vill få en snabb inblick i flera av de frågor som rör konkurrens, bland annat några av dem som Karl nämnde här under samtalet om offentlig säljverksamhet och förvärv och samarbete i upphandling, så har vi flera korta avsnitt om det på vår webbplats. Tack för den här gången och tack för att du lyssnade.